

PULAY GYULA

A HAZAI FELNŐTTKÉPZÉSI RENDSZER HATÉKONYSÁGA EURÓPAI KITEKINTÉSBEN

Magyarországon a felnőttképzés két formáját különbözteti meg a jogi szabályozás: az iskolarendszerű és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzést. Az utóbbi lehet általános, nyelvi vagy szakmai irányultságú. E képzési forma az álláskeresők és pályakezdekők számára szervezett foglalkoztatási célú képzési programok mellett a már képzettséggel rendelkezők, illetve a munkaviszonyban állók szakmai továbbképzését is magában foglalja. Cikkemben az Állami Számvevőszék Kutató Intézetének egy 2009 őszi nyilvánosságra hozott tanulmánya¹ alapján azt mutatom be, hogy az Európai Unió egész életen át tartó tanulással kapcsolatban megfogalmazott céljainak, törekvéseinek fényében a magyar felnőttképzési rendszer működésének hatékonysága hogyan ítéhető meg.

Az Európai Unió lisszaboni stratégiájának egyik kulcseleme a foglalkoztatottság és a társadalmi integráció elősegítése, ennek érdekében pedig az egész életen át tartó tanulás európai térségének kialakítása. Ez a program központi szerepet tölt be a versenyképességre, foglalkoztathatóságra, társadalmi befogadásra és az aktív állampolgárságra irányuló törekvésekben. Az Európai Uniónak az egész életen át tartó tanulással kapcsolatos koncepciójából mindenekelőtt azt célszerű kiemelni, hogy a felnőttképzésnek egyaránt kell gazdasági és társadalmi célokat szolgálnia. Gazdasági cél, hogy a népesség minél nagyobb arányban szerezzék meg a többféle és jobb munkahelyhez szükséges kompetenciákat, és folyamatosan frissítse azokat. Társadalmi cél: a társadalmi egyenlőség, kohézió elősegítése, a kirekesztődési folyamat visszafordítása.

Államilag szabályozott felnőttképzési piac

A felnőttképzés konkrét céljai nemzeti, illetve közösségi stratégiákban, progra-

mokban fogalmazódnak meg. Az uniós szervezetek a megvalósítás legfontosabb eszközének egy olyan államilag szabályozott, állami támogatásokkal, szolgáltatásokkal befolyásolt felnőttképzési piac kialakítását tartják, amelyet a képzésre szorulóknak valóságos szükséglete vezérel.

Magyarországon az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben alapvetően a piaci modell érvényesül, amelyben az állam felelőssége a piac átláthatóvá tétele, minőségi követelmények meghatározása és azok kikényszerítése, valamint a fogyasztók megfelelő védelme, különös tekintettel a szolgáltatók és az egyéni vásárlók közötti nagyfokú információs aszimmetriára. A kormányzat ezt a szabályozási szükségletet felismerte és a felnőttképzési kínálat befolyásolására több eszközt is alkalmaz, mint például a felnőttképzési szolgáltatók nyilvántartásba vétele és akkreditációja, képzési tervkészítés előírása és a képzési programok akkreditációja. A hazai felnőttképzési kínálat szabályozásáról elmondható, hogy az Európai Unió azon kevés tagállama közé tartozunk, ahol megvalósult a felnőttképzés minőségbiztosítása, a

Pulay Gyula főigazgató, Állami Számvevőszék Kutató Intézete.

¹ A felnőttképzési rendszerek hatékonysága nemzetközi összehasonlításban. Elérhető: www.asz.hu (Szakmai kutatás, fejlesztés/ÁSZKUT tanulmányok, publikációk cím alatt).

képzési kínálat rugalmasabbá tételét pedig jól szolgálja a képzés megkezdése előtti kompetencia-vizsgálat és a képzések moduláris szerkezetének előírása.

Az államnak a felnőttképzési piacon mindenekelőtt szabályozási feladatai vannak. Finanszírozóként elsősorban a hátrányos helyzetű rétegek képzésbe vonása érdekében célszerű megjelennie. A finanszírozásával kapcsolatos adatokat az 1. táblázatban foglaltuk össze. A táblázat egyik legfigyelemreméltóbb adata, hogy a felnőttképzés-finanszírozásban a

két legnagyobb részt a munkáltatók (36,4 % és 38,1 %) és a képzésben részt vevő természetes személyek (33,5 % és 29,3) vállalják. Ez azt mutatja, hogy az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés valóban egy piac, ahol a képzések közel 70 százalékában (a képzési költség arányában) a megrendelő és a szolgáltató közvetlenül lép egymással kapcsolatba, és csak az esetek kisebb hányadában finanszírozza a képzést harmadik fél, például a Munkaerőpiaci Alap (MPA), vagy az Európai Unió (EU).

1. táblázat

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésre fordított összegek a finanszírozás forrásai szerint 2007-2008-ban

Finanszírozási forrás	2007		2008	
	%	millió forint	%	millió forint
Vállalkozások (munkáltatóként) a szakképzési hozzájárulás terhére	17,6	4 980	19,3	7 573
Vállalkozások nem a szakképzési hozzájárulás terhére, valamint non-profit szervezetek (munkáltatóként)	14,9	4 245	15,1	5 936
Költségvetési szervezetek (munkáltatóként)	4,1	1 162	3,7	1 463
Munkáltatók összesen	36,4	10 387	38,1	14 972
A MPA-ból a munkaügyi központok által támogatottak	11,7	3 303	13,2	5 196
EU és hazai társfinanszírozással támogatottak	13,9	3 966	15,9	6 222
Egyéb támogatott	4,2	1 222	3,6	1 200
A képzésbe beiratkozott (természetes) személy	33,6	9 524	29,4	11 481
Összesen	100,0	28 402	100,0	39 071

Forrás: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet adatai alapján végzett saját számítás

A táblázat adatai azt is tükrözik, hogy az EU-ból származó források egyre nagyobb szerepet kapnak a magyar felnőttképzés finanszírozásában. Ugyanakkor – összhangban az EU támogatási elveivel – ez addicionális támogatásként jelent meg, mivel a felnőttképzés támogatására fordított hazai kiadások (MPA-ból, szakképzési hozzájárulás terhére) is jelentősen emelkedtek.²

A felnőttképzés piaci modelljének három kockázata

A nemzetközi tapasztalatok arra hívják fel a figyelmet, hogy a felnőttképzés terén három nagyon súlyos probléma jelentkezik. Az első, hogy a munkavállalók szak tudásának, ismereteinek állandó megújítására lenne szükség, de a munkavégzés, egyéb elfoglaltság és pénzügyi korlátok miatt nem tudnak elég időt, energiát fordítani erre. Fokozottan jelentkezik ez a probléma a kis- és közepes méretű vállalatok dolgozóinak körében, ahol még nehezebb a munka és a tanulás erőforrás-szükségletének összehangolása. A második probléma, hogy a felnőttképzésben alulreprezentáltak azok a munkaerőpiacra hátrányos helyzetben lévő rétegek, amelyeknek legnagyobb szükségük lenne a kompetenciáik fejlesztésére. A harmadik probléma, hogy a felnőttképzési rendszer kínálatvezérelt, azaz a képzések tartalmát nem közvetlenül a munkaerő-piaci igények határozzák meg, hanem a képzést nyújtó intézmények tanfolyamkínálata. A továbbiakban azt mutatom be, hogy a magyar felnőttképzési rendszerben ezek a problémák hogyan jelentkeznek.

Az egész életen át tartó tanulásban részt vevők aránya

Az EU által alkalmazott eredményességi mutatók egyrészt a képzésben részt vevők

egyéni sikereit mérik, másrészt a képzés társadalmi hasznának megragadására irányulnak. A programteljesítési küszöbértékek közül a felnőttek oktatási részvétele például uniós szinten 2006-ban 9,6 %-os volt, ami távolodást jelent a 12,5%-os célértéktől.

A számok azt mutatják, hogy Magyarország e célok megvalósítását illetően jelentős elmaradásban van az EU tagállamainak többségéhez képest. 2008-ban Svédországban és Dániában a 25-64 éves népesség több mint 30 százaléka kapcsolódott be az egész életen át tartó tanulásba, míg Magyarországon ugyanez az arány Szlovákiával és Görögországgal kb. azonos, 3,1 százalék volt. Az elmúlt 8 évben lemaradásunk az élenjáró országoktól még növekedett is. 2000 és 2008 között Svédország és Dánia az érintett korcsoport újabb 10 százalékát kapcsolta be a tanulásba, míg Magyarországon a bővülés dinamikája az egész EU-n belül a legalacsonyabb, mindössze 0,2 százalékpont volt.

A hátrányos helyzetű rétegek részvétele a felnőttképzésben

Az EU-ban a felnőttképzés legfontosabb társadalmi célja az, hogy a képzésbe bekapcsolódjanak és eredményesen részt vegyenek azok a hátrányos helyzetű emberek is, akik nehezen vonhatók be a tanulásba, de akik számára a szükséges képzettség, kompetenciák megszerzése a foglalkoztathatóság és a társadalmi beilleszkedés egyik legfontosabb eszköze. Ezt elsősorban célirányos támogatásokkal, kiegészítő szolgáltatásokkal lehet előmozdítani. Ennek ellenére az EU egészének a szintjén is igaz, hogy a felnőttképzésben kevésbé vesznek részt az idősebbek, az alulképzettek, a hátrányos szociális helyzetben élők és a bevándorlók. Az EU egészében is sokat kell még tenni azért, hogy az egész

² A felnőttképzési összegek általános növekedése mögött részben az is meghúzódik, hogy 2008-ban több képző intézmény teljesítette adat-szolgáltatási kötelezettségét, mint 2007-ben.

életen át tartó tanulás eredményesebben járuljon hozzá a befogadó társadalom létrejöttéhez.

Hazánkban a munkaerő-piacon hátrányban lévők felnőttképzésben való részvételéről teljeskörűen nem állnak rendelkezésre adatok. Azt viszont tudjuk, hogy a regionális munkaügyi központok által a MPA-ból finanszírozott képzésbe hányan kapcsolódtak be. Közülük a munkaerőpiacon hátrányosabb helyzetben vannak azok, akiknek alacsony az iskolai végzettsége. Indokolt ezért megvizsgálnunk, hogy súlyuknak megfelelően vesznek-e részt a támogatott képzésekben. Összehasonlítási alapot a nyilvántartott álláskeresők iskolai

végzettség szerinti összetétele adhat, mivel – néhány kisebb kivételtől eltekintve – ők jogosultak támogatott képzési programokba bekapcsolódni. A számításokat 2004-re és 2007-re is elvégeztük. Az eredményeket a 2. táblázatban foglaltuk össze. A táblázat adatai egyértelműen mutatják, hogy az alacsony iskolai végzettségű, azaz hátrányosabb helyzetű álláskeresők jelentősen alulreprezentáltak a támogatott képzésben részt vevők között. A két kiválasztott év adatai szinte kísértetiesen megegyeznek. Ez azt jelzi, hogy tehetetlenségi erő a munkaerőpiacon is határozottan érvényesül, ami komoly akadály a kereslet és kínálat találkozásának.

2. táblázat

Az alacsony és a magasabb iskolai végzettségűek aránya a nyilvántartott álláskeresők és a munkaerő-piaci képzésbe belépők között 2004-ben és 2007-ben (%)

Év	2004		2007	
	Nyilvántartott álláskereső*	Képzésbe belépők	Nyilvántartott álláskereső*	Képzésbe belépők
Max. 8 általános	42,3	25,5	42,4	25,6
Több mint 8 általános	57,7	74,5	57,6	74,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal adatai alapján saját számítás

* Korábban regisztrált munkanélküli

A 2008. évi adatok ugyanakkor azt mutatják, hogy jelentősen emelkedett a képzésben résztvevők között a legfeljebb nyolc általános iskolát végzettek aránya. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy beindultak azok az EU támogatásából is finanszírozott programok, amelyekben csak hátrányos helyzetűek vehetnek részt. A Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) 1.1.2. számú „Decentralizált programok a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásáért” elnevezésű programban résztvevők száma 2008. évben 13 040 fő volt, gyakorlatilag ugyanennyivel 13 361 fővel nőtt 2008-ban 2007-hez képest a

munkaerő-piaci képzésbe bekapcsolódók száma.

A felnőttképzés szerkezeti jellemzői

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés lehet általános, nyelvi vagy szakmai irányultságú. A felnőttképzésbe részt vevők képzési típusok szerinti összetételét a 3. táblázatban mutatjuk be. A táblázat adatai szerint a felnőttképzésben a legnagyobb arányt a szakmai továbbképzések képviselik. Emellett a képzések közel egy negyede az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ)

szereplő képzettség megszerzésére irányul. Ezzel szemben nagyon kis arányt képviselnek azok a képzések (szakképesítést megalapozó szakmai képzés, hátrányos helyzetűek felzárkóztató képzése, megváltozott

munkaképességük rehabilitációs képzése), amelyek a leghátrányosabb helyzetű rétegek számára adnák meg az esélyt arra, hogy a későbbiekben versenyképes szak-képzettséget szerezhessenek.

3. táblázat

**A felnőttképzésben részt vevők létszáma és megoszlása
képzési típusok szerint 2008-ban**

A képzés típusa	Létszám (fő)	Megoszlás (%)
szakképesítést megalapozó szakmai alapképzés	7 541	1,7%
állam által elismert OKJ szakképesítést adó	103 818	22,9%
munkakörhöz, foglalkozáshoz szükséges nem OKJ szakképesítést adó	48 687	10,7%
szakmai továbbképző	130 795	28,8%
hátrányos helyzetűek felzárkóztató képzése	579	0,1%
elhelyezkedést, vállalkozást segítő képzés	6 082	1,3%
hatósági jellegű (közlekedési, hírközlési és víz- ügyi ágazat) képesítésre felkészítő képzés	30 933	6,8%
nyelvi képzés	55 734	12,3%
általános felnőttképzés	43 536	9,6%
megváltozott munkaképességűek képzése	92	0,0%
informatikai képzések	25 755	5,7%
Összesen	453 552	100,0

Forrás: NSZFI

Az OKJ-ban szereplő szakképesítést adó felnőttképzésben meghatározó a hiányszakmákra történő képzés. Ezt mutatja, hogy az elmúlt években ugyanaz a 25-30 szakképesítés volt a „legnépszerűbb”, az ezekre irányuló képzésekben vett részt az összes felnőtt tanuló kb. 70 százaléka. 2008-ban a sikeresen vizsgázók 70 százaléka 15 szakmában szerzett végzettséget. Az általános tapasztalat az, hogy ilyen végzettségekkel a képzést sikeresen befejezők több mint 50 százaléka el tud helyezkedni. Az elvándorlás és a fluktuáció azonban igen nagy e szakmákban, és az így kieső munkaerőt újabb felnőttek kiképzésével kísérelik meg pótolni. Következésképpen a felnőttkori iskolarendszeren kívüli szak-

képzés jelentős részben nem a gazdaság új képzettségei iránti igénynek kielégítését célozza, hanem az iskolarendszerű szakképzés és a munkaerőpiac működési problémáit próbálja orvosolni.

A felnőttképzéssel szemben állított eredményességi és hatékonysági követelmények, ezek teljesülésének megfigyelése, mérése

A felnőttképzéssel szemben három eredményességi követelményt lehet állítani:

- a felnőttképzésben azok vegyenek részt, akiknek erre legnagyobb szükségük van, azaz munkaerő-piaci pozíciójukat,

elhelyezkedési esélyeiket a képzés leginkább növeli;

- a megkezdett képzéseket (tanfolyamokat) minél többen eredményesen fejezzék be, azaz legyen alacsony a képzésből lemorzsolódók aránya;
- a képzés befejezését követően minél nagyobb arányú legyen az elhelyezkedés.

A képzés eredményességi mutatóinak és költségeinek ismeretében tudjuk a képzés hatékonyságát számszerűsíteni, azaz kimutatni, hogy a képzést eredményesen befejezőkre vagy a képzés után sikeresen elhelyezkedőkre átlagosan mekkora képzési költség, támogatás jutott. A fenti adatok a képzés egészére nézve nem állnak rendelkezésre, de a MPA decentralizált alaprészből a munkaügyi központok által támogatott ún. munkaerő-piaci képzések adatait a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal (FSZH), illetve jogelődjei rendszeresen nyilvánosságra hozták. Ezen adatokat rendszerezve próbálom érzékeltetni, hogy a munkaerő-piaci képzések mennyiben tudták teljesíteni a fenti eredményességi és hatékonysági követelményeket.

A 2. táblázatban már bemutattam, hogy a munkaerő-piaci képzésekben a képzés-

re leginkább rászoruló alacsony iskolai végzettségűek alulreprezentáltak. Fokozottabb bevonásuk a munkaerő-piaci képzésekbe indokolt lenne. Természetesen ezt szakmailag alaposan elő kell készíteni, mivel ellenkező esetben az elhelyezkedési arányok romlanának.

A munkaerő-piaci képzésből lemorzsolódók arányára és a lemorzsolódás okaira is megfelelő statisztikák állnak rendelkezésre. Eszerint a 2008-ban befejeződött munkaerő-piaci képzések esetén lemorzsolódók aránya 7 százalékos volt. A lemorzsolódók 33,9%-a sikeresen elhelyezkedett a képzés alatt, ezért nem fejezte be a tanfolyamot. A lemorzsolódóknak csak 22,8%-a maradt ki saját hibájából a képzésből. Hasonlóan kedvezőek a megelőző évek adatai. A lemorzsolódók alacsony aránya azt jelzi, hogy a munkaerő-piaci képzések jól igazodnak a képzésben részt vevők előzetes tudásszintjéhez, képességeihez, tanulással kapcsolatos igényeihez.

A 4. táblázat baloldali oszlopaiban azt mutatom be, hogy mennyire sikeresen tudtak az elmúlt bő tíz évben a munkaerő-piaci képzésből kikerülők elhelyezkedni.

4. táblázat

A munkaerő-piaci képzésből kikerülők elhelyezkedési arányai és a képzésben részt vevők létszámának megoszlása

Év	Elhelyezkedési arányok (%)			Létszám-megoszlás (%)			Σ
	Ajánlott képzés	Elfogadott képzés	Munka-visionszonyos képzés	Ajánlott képzés	Elfogadott képzés	Munka-visionszonyos képzés	
1996	44,5	50,2	92,8	49,4	43,3	7,3	100,0
1997	46,3	51,1	90,4	59,2	34,9	5,9	100,0
1998	46,8	51,5	94,7	61,0	33,8	5,2	100,0
1999	46,8	50,0	94,8	61,4	33,4	5,2	100,0
2000	48,4	52,0	94,9	59,2	35,1	5,7	100,0
2001	45,4	49,3	94,2	58,5	35,7	5,8	100,0
2002	43,3	45,8	92,7	56,5	38,5	5,0	100,0
2003	43,0	46,0	93,3	54,6	34,5	10,9	100,0

2004	45,5	45,6	92,1	55,1	32,4	12,5	100,0
2005	43,8	51,4	90,4	66,9	22,0	11,1	100,0
2006	41,1	50,9	92,4	77,7	15,7	7,6	100,0
2007	37,5	47,6	92,4	78,4	13,7	7,9	100,0
2008	42,2	48,0	93,9	83,4	15,2	1,4	100,0

Forrás: Az FSZH-nak a foglalkoztatáspolitikai eszközök működéséről és a befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékeléséről szóló évenkénti kiadványaiból összegyűjtött adatok.

Az adatok tanúsága szerint a munkaerő-piaci képzésből kikerülők elhelyezkedési aránya meglepő stabilitást mutat: ajánlott képzés³ esetén 43-47 százalék között, elfogadott képzés esetén 47-52 százalék, munkaviszony mellett történő képzés esetén 92-95 százalék között volt a képzés befejezését követő 3. hónapban munkaviszonyban (ezzel egyenértékű jogviszonyban) állók aránya a vizsgált 12 évben, egy-két év kivételével. A képzés alatt is munkaviszonyban állók esetében érthető a kiemelkedően magas „elhelyezkedési” arány, mivel nekik nem új munkahelyet kellett találniuk, hanem „csak” a régit tartani meg, a képzés pedig éppen ezt a célt szolgálta. Mint látható általában sikeresen.

Megfigyelhető, hogy nagyobb eséllyel tudtak elhelyezkedni azok az állás-keresők (munkanélküliek), akik maguk választották ki a számukra megfelelőnek látszó képzést, mint azok, akik a munkaügyi központok által felajánlott képzésbe kapcsolódtak be. Ez részben összefügg azzal, hogy a maguknak átképzési tanfolyamot választó munkanélküliek általában motiváltabbak a képzésben, mint azok, akiknek valamilyen hiányszakmára történő kiképzését/átképzését a munkaügyi központ javasolja. Az is igaz, hogy a maguknak képzési lehetőséget keresők összességében képzettebbek, mint a másik csoporthoz tartozók, akik között magas

arányt képviselnek a legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők. Ez utóbbiak induló helyzete pedig a munkaerőpiacon kedvezőtlenebb. Persze éppen ezt kellene a munkaerő-piaci képzésnek kiegyenlítenie.

Az elhelyezkedési arányok ismeretében joggal merül fel a kérdés, hogyan változott az ajánlott, az elfogadott képzés és a munkaviszonyban állók képzésének az aránya. Erre a kérdésre a 4. táblázat *jobb-oldali oszlopainak adatai* adnak választ. Eszerint 1997 és 2002 között a három képzési forma között meglehetősen stabil arányok alakultak ki. 2003-tól egy-két éven keresztül megfigyelhető volt a törekvés a kedvezőbb elhelyezkedést ígérő képzési formák részarányának bővítésére. 2005-től azonban egyre dominánsabbá vált az ajánlott képzés, noha az együtt járt az elhelyezkedés látványos romlásával.

A kétféle módon támogatott képzések közötti eredményességi különbséget többek azzal magyarázzák, hogy az elfogadott képzés esetén az állás-keresők gyakran már egy konkrét munkahely ígéretében kérik képzésük támogatását. A különbségben szerepet játszik az is, hogy az elfogadott képzések nagyobb arányban valósulnak meg a kedvezőbb munkaerőhelyzetű térségekben. További magyarázat, hogy elsősorban a jobban tájékozott, magasabb iskolai végzettségű állás-keresők tudnak és akarnak a maguk számára megfelelő

³ Az állás-kereső személy két lehetőség közül választhat, ha támogatott képzésben szeretne részt venni: vagy a munkaügyi központ által meghirdetett szakirányokban jelentkezik ún. ajánlott képzésre vagy egyénileg választ szolgáltató intézményt és képzési irányt és azt a munkaügyi központ, mint támogathatót elfogadja.

képzési tanfolyamot kiválasztani, míg az alacsonyabb iskolázottságú munkanélküliek számára a munkaügyi központok szakembereinek kell az elhelyezkedést legnagyobb eséllyel szolgáló képzést kiválasztani.

Célszerű volt ezért megvizsgálni, hogy az ajánlott és az elfogadott képzések utáni elhelyezkedés esélye hogyan függ össze a képzésben részesülő személy iskolai végzettségével. A vizsgálatot több évre vonatkozóan is elvégeztük. A fő összefüggések nagyon hasonlóak, ezért itt most csak a képzést 2008-ban befejezettekre vonatkozó adatokat mutatjuk be (lásd az 5. táblázatot).

Az iskolázottság szerint tekintve az elhelyezkedési mutatókat megállapítható, hogy az iskolai végzettség emelkedésével nő a képzésből kikerülők elhelyezkedési esélye. Ugyanakkor az iskolai végzettség szerinti minden kategóriában számottevően magasabb az elfogadott képzéseket követően 3 hónapon belül elhelyezkedni tudók aránya, mint az ajánlott képzések esetén. Meglepő módon az alacsonyabb iskolai végzettségűek esetén még markánsabbnak mutatkozik az elfogadott képzés sikeressége. E számok ismeretében nehezen érthető, hogy a munkaügyi központok miért preferálják az ajánlott képzéseket az elfogadott képzésekkel szemben.

5. táblázat

Az ajánlott és elfogadott képzést 2008-ban befejezettek létszámának megoszlása és elhelyezkedési arányai iskolai végzettség szerint

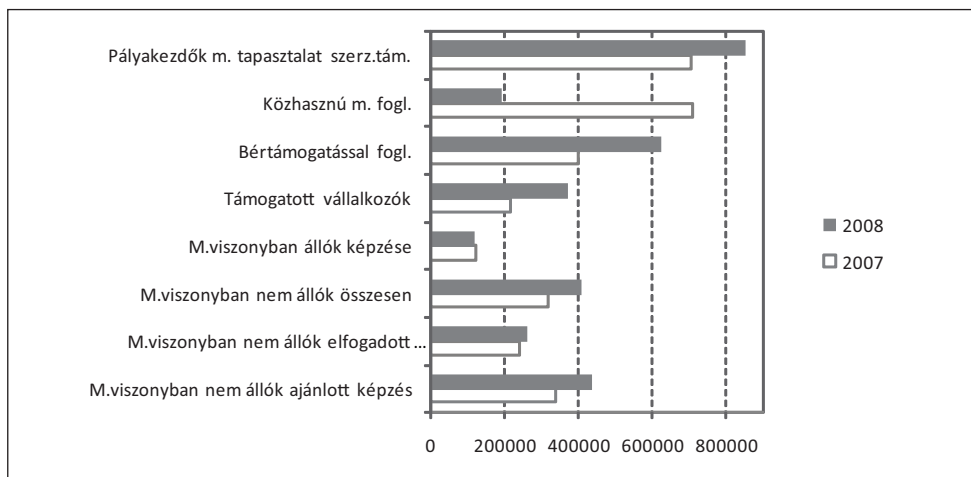
Iskolai végzettség szerint	A létszám megoszlása %		Elhelyezkedettek aránya %	
	Ajánlott képzés	Elfogadott képzés	Ajánlott képzés	Elfogadott képzés
8 általános vagy kevesebb	29,1	19,6	35,9	43,2
Szaktanulmányok vagy szakiskola	23,5	30,2	42,4	46,8
Középiskola	38,4	40,1	43,2	49,8
Felsőfokú	9,1	10,1	49,3	51,6
Összesen	100,0	100,0	42,2	48,0

Forrás: A 2008-ban befejezett munkaerő-piaci programok hatékonyságának értékelése FSZH Budapest, 2009 48-49. oldal

A képzés hatékonyságának megállapításához a ráfordításokat is ismernünk kell. A FSZH kiadványai a munkaerő-piaci képzések esetében erről is szolgáltatnak adatokat.

Az ábrán azt mutatom be, hogy az egyes aktív eszközök (programok) esetében átlagosan hány ezer forint támogatás jut a programot sikeresen befejező résztvevőre.

Egy főre jutó támogatás összege a 2007-ben, illetve 2008-ban befejezett programoknál (forint)

Az ábráról látszik, hogy a munkaerő-piaci képzés a viszonylag olcsóbb aktív eszközök közé tartozik. Ezen belül a legkisebb közpénzráfordítással a munkaviszonyban állók képzésének támogatása jár. Az elfogadott képzés esetén a munkaügyi központok által nyújtott támogatás mintegy fele volt annak, amibe az átképzés akkor kerül, ha a munkaügyi központ ajánlja a képzést a munkanélküli személynek. Ez elsősorban nem a tanfolyami költségek különbözőségéből adódik, hanem abból, hogy elfogadott képzés esetén a képzésben részt vevő általában maga is önrészt vállal és nem részesül keresetpótló támogatásban. Éppen a keresetpótló támogatás összegének az emelése volt az, ami a képzési költségeket 2007-hez képest jelentősen megnövelte.

A képzési költségek ismeretében különösen elgondolkoztató, hogy a munkaerő-piaci képzésen belül miért válik dominánssá a kevésbé eredményes és sokkal kevésbé hatékony ajánlott képzés a másik két típussal szemben. A FSZH elemzése szerint az ajánlott képzés részarányának jelentős növekedése azzal függött össze, hogy a munkaügyi központok a képzést egyre inkább a hiányszakmák betöltése érdekében kívánták felhasználni. Ez a stratégia azonban szemlátomást az el-

helyezkedési arányok romlásához vezet. A csoportos képzés, azaz 20-30 (tartósan) munkanélküli személy beiskolázása ugyanarra a tanfolyamra – a telítődés miatt – eleve rontja a képzést eredményesen befejezők elhelyezkedési esélyeit. Érdemes lenne ezért a munkaerő-piaci képzés stratégiáját a munkaügyi központoknak az elmúlt évek tényadatainak alapos elemzése alapján újragondolniuk.

Összegzés

A felnőttképzés nemzetközi tapasztalatait és hazai ténytárait elemezve megállapítható, hogy a magyar felnőttképzés súlyos mennyiségi és strukturális problémákkal terhes. Eleve nagyon kevesen kapcsolódnak be az életen át tartó tanulásba, és különösen alacsony a felnőttképzésben a hátrányos helyzetűek aránya. A felnőttképzésen belül a szakképzés és a szakmai továbbképzés a meghatározó. A jogszabály említi ugyan az „általános célú felnőttképzést” is, de a gyakorlatban alig van ilyen képzés, jóllehet ezek a képzési formák lennének képesek pótolni az alapképzettségbeli hiányokat, ami pedig előfeltétele lenne a társadalmi hátrányok mérséklésének, ezzel együtt a felnőttképzés hatékonyságának.

A felnőttképzés szabályozása az EU-ban legkorszerűbbnek tartott elveket követi. A felnőttképzések, és ezen belül a munkaerő-piaci képzések támogatása azonban nem elég célirányos. Az EU támogatások révén a képzések támogatására felhasználható erőforrások jelentősen

nőnek. Ez különösen indokolttá teszi egy olyan munkaerő-piaci képzési stratégia kidolgozását, amely jobban igazodik a munkaerőpiacon leginkább hátrányban lévők valóságos szükségleteihez, és eredményesebben szolgálja elhelyezkedésüket.

EGY SZOKATLAN, ELGONDOLKODTATÓ ÉS FELKAVARÓ CSAPATÉPÍTÉSI HELYSZÍN: A LÁTHATATLAN KIÁLLÍTÁS

A Láthatatlan Kiállítás, amely egy különleges interaktív utazás a nem látók világába, 2007-ben nyitotta meg kapuit a Népligetben. Azóta szerencsére töretlen érdeklődésnek örvend, évente 50.000 fős látogatói létszámmal. A kiállítás fő profilján túl – a nem látók világának megtapasztalása – több szakmabeli látogató visszajelzése alapján vállalati tréningek és csapatépítő programok ideális helyszínéül szolgálhat speciális jellege miatt.

Egymás megismerése, elfogadása könnyebbé és hatékonyabbá válik, ha a résztvevőknek lehetőségük nyílik arra, hogy megszabaduljanak a munkahelyi beidegződésektől, viselkedési sémáktól, és helyettük újakat próbáljanak ki. Ez a folyamat egy fontos érzékszerv, a szem és a látás közös „elvesztése” miatt intenzívebbé, gyorsabbá válik, a csapat tagjai együtt szembesülnek egy olyan élethelyzettel, amellyel korábban még nem, a teljes sötétségben tartózkodás képes a szereplésből fakadó feszültséget is oldani.

A láthatatlan részen, teljes sötétségben, vak vezetők segítségével, maximum 10 fős kis csoportokban megtapasztalhatják például, hogy hogyan kell közlekedni a városi forgatagban, az utca zajában. De az állomások között szerepel egy erdő madárcsicsergéssel, patakcsobogással, erdészház kandallóval, zöldséges- és újságosstanddal, kiállítás szobrokkal, konyha a készülő étel illatával, s végül egy működő bár. A bárban lehetőség van vásárolni, enni, inni, esetleg táncolni a harmonika felcsendülő zenéjére.

Látott már beszélő órát? És Braille-írógépet? Netán beszélő mérleget? Beszélő vérnyomásmérőt? A kiállítás másik, „látható” helyszínén bemutatjuk azokat az eszközöket és használati tárgyakat, melyeket a vak emberek nap mint nap használnak.

További információkat talál a honlapunkon: <http://www.lathatatlan.hu>
Amennyiben sikerült felkelteni az érdeklődését kezdeményezésünkkel kapcsolatban, kérjük, keresse meg Faragó Évát e-mailben info@lathatatlan.hu vagy telefonon (0620/771-4236).